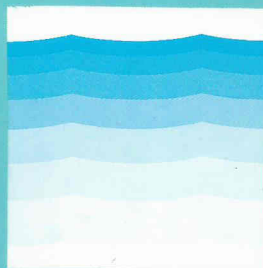
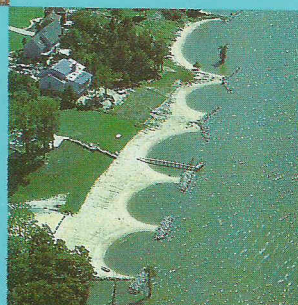
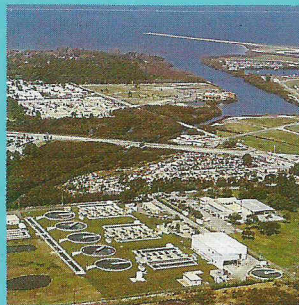
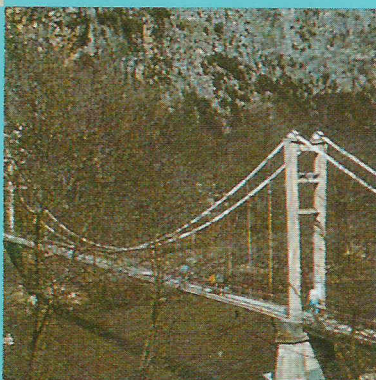
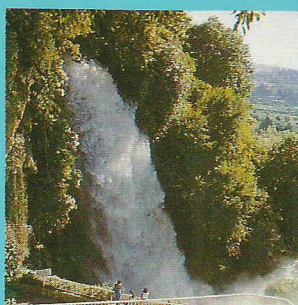

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

5ου ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΔΡΟΤΕΧΝΙΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ

EYE
1992

9-12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1992

ΛΑΡΙΣΑ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Από τους

Α. Αγγελάκη, Ε. Αθανασιάδη, Π. Κουκουλόπουλο,
Α. Λαμπρούλη, Κ. Μαυρομάτη, Δ. Παπανικολάου και Φ. Φίλιο

Μέλη του Δ.Σ. της ΕΔΕΥΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Με τον όρο διαχείριση υδατικών πόρων εννοείται κάθε άμεση ή έμμεση ανθρώπινη επέμβαση στους υδατικούς πόρους και/ή στις χρήσεις τους. Δηλαδή, θεωρείται η φυσική και η κοινωνικοοικονομική διάσταση τους. Η έλλειψη ενιαίας πολιτικής διαχείρισης υδατικών πόρων στην χώρα μας, η πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων και φορέων που εμπλέκονται σε αντικείμενα υδατικών πόρων και η αποσπασματική ενασχόληση και διαφοροποίηση σε επι μέρους αντικείμενα, συνήθως υπό συνθήκες πίεσης και πολλές φορές πανικού και "κρίσης", έχουν δημιουργήσει σοβαρά αδιέξοδα στην αξιοποίηση και στις χρήσεις των υδατικών μας πόρων. Με αυτά τα δεδομένα, επιχειρείται μια συνοπτική ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και των προβλημάτων και αδυναμιών, που έχουν δημιουργηθεί, σε όλες τις χρήσεις νερού και κυρίως στην ύδρευση και προτείνεται ένα γενικό πλαίσιο ενιαίας διαχείρισης των υδατικών μας πόρων σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο.

WATER RESOURCES MANAGEMENT IN GREECE

by

A.N. Angelakis, E. Athanasiades, P. Koukouloupolos, A. Lamproulis,
K. Mavromatis, D. Papanicolaou, and F. Filios

Members of the Governing Board of H.M.E.W.S.W.

ABSTRACT

Water resources management refers to any direct or indirect interference or action on water resources and their uses including physical and socio-economical aspects. In this Country, several public services and agencies are involved in the management of water resources in a way that is characterized by lack of coordination, collaboration and long-term planning. As a result, in most cases the decisions are made under pressure, panic and critical circumstances. Thus, serious problems have been accumulated. The basic aim of this paper is to present the existing conditions, problems and weaknesses in the management of water resources and especially in the use of potable water. Also, a general plan for integrated water resources management at central and district level is proposed.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πολύ συνοπτικά, η διαχείριση των υδατικών πόρων μπορεί να οριστεί ως κάθε ανθρώπινη επέμβαση σε αυτούς. Οι επεμβάσεις αυτές συνίστανται σε ένα σύνολο μέτρων και δραστηριοτήτων απαραίτητων για την ικανοποίηση διαφόρων χρήσεων νερού. Γι' αυτό, στον όρο διαχείριση των υδατικών πόρων περιέχονται οι υποέννοιες υδατικός πόρος και χρήση νερού. Δηλαδή, συνυπάρχουν η φυσική διάσταση, που αφορά την διάθεση του πόρου και η κοινωνικοοικονομική διάσταση της χρήσης, που συνδέεται άμεσα με την ορθολογική κατανομή της για την ικανοποίηση αναγκών σε νερό.

Ενα από τα κύρια εθνικά μας θέματα είναι η ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων, τόσο σε ποσοτικό όσο και σε ποιοτικό επίπεδο. Εξαιτίας της πολυδιάστατης σημασίας του νερού, η πολιτική διαχείρισης των υδατικών πόρων θα πρέπει να εντάσσεται σε μια γενικότερη πολιτική, που αφορά και άλλους τομείς, όπως άλλους φυσικούς πόρους, τον πολεοδομικό σχεδιασμό, το περιβάλλον, κ.λ.π. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα άλλων κρατών, όπως του Ισραήλ, της Κύπρου και της πολιτείας της Καλιφόρνιας, ελλειματικών περιοχών, με έντονα άνισα, χρονικά και χωρικά, κατανεμημένες ατμοσφαιρικές κατακρημνίσεις, όπου η πολιτική των υδατικών πόρων, κεντρικά και περιφερειακά, εντάσσονται στη γενικότερη πολιτική σχεδιασμού και ανάπτυξης τους και φυσικά ενυπάρχει η ενιαία θεώρηση του συστήματος "υδατικός πόρος-χρήση του".

Αντικειμενικός σκοπός αυτής της εργασίας είναι να καταγραφεί ο προβληματισμός και οι ανησυχίες όλων των ενδιαφερομένων και των εμπλεκόμενων φορέων και φυσικά μεμονομένων ατόμων, ως προς την διαχείριση των υδατικών πόρων. Με δεδομένη την ανυπαρξία ενιαίας πολιτικής διαχείρισης υδατικών πόρων στην χώρα μας, της αποσπασματικής ενασχόλησης με επί μέρους αντικείμενα τους διαφόρων φορέων, είτε σε ότι αφορά τη φυσική, είτε την κοινωνικοοικονομική διάσταση, επιχειρείται μια συνοπτική ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, των προβλημάτων που συνεπάγεται η καθυστέρηση εφαρμογής του Ν. 1739/87 "για την διαχείριση υδατικών πόρων" και της ανάγκης ενιαίας διαχείρισης των υδατικών πόρων σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο. Σε τέτοια αντικείμενα, όπως αυτά που σχετίζονται με την διαχείριση των υδατικών πόρων, οι ΟΤΑ και ΔΕΥΑ μαζί με άλλους αρμόδιους φορείς πρωτοστατούν και στο μέλλον φαίνεται ότι θα συνεχισθεί και θα ενταθεί ο ενεργός αυτός ρόλος τους.

2. ΧΡΗΣΕΙΣ ΝΕΡΟΥ

2.1. Γενικά.

Στη χώρα μας, όχι μόνο δεν είναι γνωστοί οι διαθέσιμοι υδατικοί πόροι, αλλά ακόμη και η κατανάλωση νερού κατά χρήση δεν είναι επίσημα γνωστή, με αποτέλεσμα να υπάρχουν δι'ιστάμενες απόψεις και σοβαρές αποκλίσεις. Σχεδόν όμως, όλες οι διαθέσιμες εκτιμήσεις συμφωνούν ότι οι καταναλισκόμενες ποσότητες νερού σε σύγκριση με τις μέσες ετήσιες ατομοσφαιρικές κατακρημνίσεις είναι πολύ μικρές (κάτω του 5%). Αυτό από μόνο του προσδιορίζει και προβάλλει το πρόβλημα που επικρατεί και φυσικά την ανάγκη για πιο ορθή διαχείριση των υδατικών πόρων. Αντίθετα, άλλες χώρες με πολύ μικρότερα υδατικά δυναμικά και υπό πιο αντίξοες συνθήκες ανάπτυξης και εκμετάλλευσης των υδατικών τους πόρων αντιμετωπίζουν μειώμενα προβλήματα χρήσης νερού.

Σύμφωνα με στοιχεία του Υ.Β.Ε.Τ. (1989), το υδατικό δυναμικό της χώρας και η κατανάλωση νερού το έτος 1980, κατά υδατικό διαμέρισμα του Ν. 1739/87 και χρήση, δίδονται στον Πίνακα 1. Οι καταναλώσεις αυτές εκτιμάται, ότι αυξήθηκαν κατά 40% περίπου το έτος 1991 και θα αυξηθούν κατά 70-75% το έτος 2000.

Πίνακας 1. Διαθέσιμοι υδατικοί πόροι και κατανάλωση νερού κατά υδατικό διαμέρισμα του Ν. 1739/87 το 1980 (Υ.Β.Ε.Τ., 1989).

Υδατικό διαμέρισμα Ν. 1739/87 (εκατ. m ³)	Ετήσιες ατμοσφ. κατακρ. (εκατ. m ³)	Υδατικό δυναμικό (εκατ. m ³)	Χρήσεις (χιλ. m ³)			
			Αρδευση	Υδρευση	Βιομηχ.	Σύνολο
01. Δυτ. Πελ/νήσου	7449	3750	200000	22000	12000	234000
02. Βορ. Πελ/νήσου	7200	3550	400000	37000	3000	440000
03. Ανατ. Πελ/νήσου	5811	1950	200000	17000	3500	220500
04. Δυτ. Στερεάς	14306	10600	260000	15000	500	275500
05. Ηπείρου	15599	8750	230000	28000	4000	262000
06. Αττικής	1470	400	70000	255000	17000	342000
07. Ανατ. Στερεάς	8837	2950	380000	36000	5500	421500
08. Θεσσαλίας	9766	4600	720000	58000	7000	785000
09. Δυτ. Μακεδονίας	10599	4950	370000	40000	30000	440000
10. Κεντ. Μακεδονίας	6596	7600	280000	72000	20000	372000
11. Ανατ. Μακεδονίας	4422	4750	390000	23000	9500	422500
12. Θράκης	8780	11300	420000	27000	6000	453000
13. Κρήτης	8074	2600	220000	33000	2000	255000
14. Νήσων Αιγαίου	4500	1250	80000	33000	1000	114000
Σύνολο	113409	69000	4220000	69600	121000	5037000

2.2. Αστική Χρήση.

Σύμφωνα με μία έρευνα του ΙΓΜΕ από το σύνολο των Δήμων και Κοινοτήτων της χώρας μας το 40% έχει έλλειψη νερού το καλοκαίρι, το 7% έχει έλλειψη όλο το έτος και μόνο το 33% έχει επάρκεια νερού όλο το έτος (Μαριολάκος *et al.*, 1987). Σε αυτή την έρευνα το υπόλοιπο 20% δεν έδωσε σχετικές πληροφορίες. Επίσης, ο τουριστικός τομέας αντιμετωπίζει προβλήματα χρήσης νερού, όπως ανεπάρκειας, υποβαθμισμένης ποιότητας, παράνομης χρήσης και υψηλού κόστους. Ετσι, ενώ είναι γνωστό πως σε άλλες χώρες οι τουριστικές εγκαταστάσεις σχεδιάζονται με πρόβλεψη κατανάλωσης νερού πάνω από 700 L/bd, οι αντίστοιχες δικές μας προβλέπουν μόνο 300-440 L/bd νερού.

Με δεδομένο ότι, η αστική κατανάλωση νερού στις περισσότερες μεσογειακές χώρες κυμαίνεται από 200 έως 300 L/cd η διαθέσιμη ποσότητα νερού πρέπει να υπερκαλύπτει τη σημερινή ζήτηση (10.700.000 κάτοικοι \times 250 L/cd = 976,38 εκατ. m³). Ομως σε πολλές περιπτώσεις, κυρίως σε μεγάλα αστικά κέντρα παρατηρούνται οξυμένα προβλήματα. Αν και αυτά τα προβλήματα αμβλύνονται τους χειμερινούς μήνες, γενικά δεν διαπιστώνονται σοβαρές ποσοτικές διακυμάνσεις στην διάρκεια του έτους. Γενικά, τα προβλήματα της αστικής χρήσης νερού εντοπίζονται κυρίως στην ορθή διανομή και στον περιορισμό των απωλειών, που σε πολλές

περιπτώσεις ξεπερνούν το 50% της διαθέσιμης ποσότητας και οφείλονται κυρίως στην παλαιότητα, λειτουργία, συντήρηση των δικτύων και γενικά στη διαχείριση τους. Σημειώνεται ενδεικτικά, ότι η μέγιστη σημερινή αστική μέση κατανάλωση νερού κατά άτομο και ημέρα είναι αυτή της πολιτείας της Καλιφόρνιας (750 L/cd στην οποία βέβαια περιλαμβάνεται και η εμπορική και βιομηχανική) και η τάση είναι η μελλοντική μείωση της, με σκοπό την εξοικονόμηση διαθέσιμου νερού για άλλες χρήσεις και κυρίως υδροδότησης (Calif. State, Dept. of Water Resour., 1987).

2.3. Γεωργική Χρήση.

Η ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα της οικονομίας μας έχει άμεση σχέση και απόλυτη εξάρτηση με τις ανθρώπινες επεμβάσεις στο ισοζύγιο νερού (ποσοτικό και ποιοτικό) και συνεπώς και με τις κύριες χρήσεις νερού, γιατί:

1) Η ορθολογική διαχείριση (ανάπτυξη και προστασία) των πηγών νερού συνυπάρχουν και εξαρτώνται από τις δραστηριότητες και το περιβάλλον του αγροτικού χώρου (αναδασώσεις, διευθετήσεις λεκανών απορροής, κατασκευή επιφανειακών ταμιευτήρων, εμπλουτισμός υπόγειων υδροφόρων κλπ). και

2) Η κύρια σε όγκο χρήση νερού είναι η άρδευση φυτικών καλλιεργειών που για αρκετές από αυτές δεν είναι δυνατόν να διατηρηθούν χωρίς την εφαρμογή νερού σε αυτές. Ακόμη όμως και στις περιπτώσεις παραδοσιακών καλλιεργειών, όπως είναι η ελιά και το αμπέλι, η άρδευση τους αυξάνει κάθετα την αποδοτικότητα και παραγωγικότητα τους.

Η σημερινή γεωργική κατάσταση της χώρας σκιαγραφείται στον Πίνακα 2. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, η γεωργική χρήση νερού, κυρίως για άρδευση, εκτιμάται σε 11, 9 εκατ. στρ. χ 500 mm/στρ. = 5950 εκατ. m³ νερού. Έτσι, στη χώρα μας που ουσιαστικά παραμένει σταθερή επί

Πίνακας 2. Καλλιεργούμενη και αρδευθείσα έκταση σε επίπεδο χώρας το 1991 (ΕΣΥΕ, 1991).

Καλλιέργειες	Καλλιεργούμενη έκταση (χιλ. στρεμ.)	Αρδευθείσα έκταση (χιλ. στρεμ.)	(%)
Αροτραίες	23286,68	7924,05	34,03
Κηπευτικές	1198,98	1123,11	93,67
Αμπελώνες	1550,18	299,13	19,30
Δενδρώδεις	9115,80	2553,93	28,02
Σύνολο	35151,64	11900,22	33,85
Αγρανάπαιση	4857,92		
Σύνολο	40009,56		
Διπλ. καλλ., δρομ. κλπ	787,68		
Γεωργική γή	39221,88		30,34

επί πολλές δεκαετίες, υπολείπονται σημαντικά, του μέσου ποσοστού αρδευομένων εκτάσεων άλλων χωρών.

2.4. Βιομηχανική Χρήση.

Ο τομέας της βιομηχανίας-βιοτεχνίας με εξαίρεση τα πολεοδομικά συγκροτήματα Αθηνών και Θεσσαλονίκης, εξαρτάται κυρίως από τη δυναμική που έχει ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας και αντιμετωπίζει επίσης,

οξυμένα προβλήματα νερού. Αυτά σε πολλές περιπτώσεις επιδρούν καθοριστικά στην ανάπτυξη αυτού του τομέα, που εξαιτίας του μεταποιητικού χαρακτήρα του είναι έντονα υδροβόρος.

Αναφέρεται τέλος, ότι στις εκτιμήσεις του Πίνακα 1 τα υγρά απόβλητα θεωρούνται μη διαθέσιμοι πόροι. Μετά όμως την ολοκλήρωση των έργων αποχέτευσης και επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων στα μεγάλα αστικά κέντρα μας, είναι δυνατόν να προγραμματισθούν και να εκτελεσθούν, όπου υφίστανται οι κατάλληλες προϋποθέσεις, έργα ανάκτησης και επαναχρησιμοποίησης των επεξεργασμένων εκρών τους. Αν και η Ελληνική τεχνογνωσία σε τέτοια αντικείμενα είναι περιορισμένη, θα πρέπει να προχωρήσουμε άμεσα τουλάχιστον στη χρήση τους για άρδευση (Αγγελάκης, 1989). Στις ΗΠΑ, στο Ισραήλ και άλλες χώρες έχει αναπτυχθεί υψηλού επιπέδου τεχνογνωσία και εφαρμόζονται με επιτυχία σχετικά προγράμματα. Χαρακτηριστικό είναι το πιλοτικό πρόγραμμα του Denver του Colorado που αφορά τη μηχανική επεξεργασία εκρών δευτεροβάθμιας επεξεργασίας για παραγωγή πόσιμου νερού (Lauer, 1991). Η πολιτεία της Καλιφόρνιας έχει θεσπίσει κριτήρια επαναχρησιμοποίησης εκρών υγρών αποβλήτων κατά χρήση (Calif. State, Dept. of Health Serv., 1978).

2.5. Προβλήματα και Αδυναμίες.

Όπως προαναφέρθηκε, τα προβλήματα της διαχείρισης των υδατικών μας πόρων δεν εντοπίζονται μόνο σε ποσοτικό επίπεδο. Η αστική αντίληψη ότι "ανάπτυξη συνεπάγεται ρύπανση" εξακολουθεί και σήμερα ακόμη να διατυπώνεται, παρά το ότι είναι γνωστό ότι η ρύπανση και γενικά όλες οι ανεπιθύμητες ποιοτικές αλλαγές στους υδατικούς πόρους δεν είναι πάντοτε αντιστρέψιμες. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι ο κίνδυνος υφαλμύρωσης παράκτιων υδροφόρων και η άμεση απειλή πηγών νερού από τα απόβλητα (κυρίως τα υγρά), τα φυτοφάρμακα και τα χημικά λιπάσματα.

Η απάντηση στο ερώτημα που σφειλεται η έντονη "κρίση" νερού στη χώρα μας και τι θα μπορούσε να γίνει άμεσα και μακροπρόθεσμα για να επιλυθούν αυτά τα προβλήματα, δεν είναι απλή και εύκολη. Ενδεικτικά και μόνο σημειώνονται τα κύρια προβλήματα και οι αδυναμίες της διαχείρισης των υδατικών πόρων, που μπορούν να συνοψισθούν στη μη ισορροπη ανάπτυξη της χώρας, στις ιδιαιτερότητες του Ελλαδικού χώρου, στην περιορισμένη ανάπτυξη και στον ελλειπή εκσυγχρονισμό και συντονισμό της έρευνας και εκπαίδευσης σε γνωστικά αντικείμενα της Επιστήμης Νερού, στην Ξηρασία των τελευταίων ετών, στον περιστασιακό και ελλειπή προγραμματισμό και χρηματοδότηση έργων υδατικών πόρων και κυρίως στην Εθνική υδατική πολιτική, που ακολουθήθηκε μέχρι σήμερα (Αγγελάκης, 1990). Σε όλα σχεδόν τα υδατικά διαμερίσματα της χώρας, παρατηρείται μια πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων, χρηστών νερού και φορέων που εμπλέκονται σε αντικείμενα υδατικών πόρων. Οι φορείς διαχείρισης και οι χρήστες υδατικών πόρων συνήθως δρούν ανεξάρτητα, ανταγωνιστικά και διαφοροποιούνται σημαντικά στην οργάνωση και λειτουργία τους. Δεν υπάρχει μια ενιαία πολιτική διαχείρισης υδατικών πόρων, αλλά μια αποσπασματική αντιμετώπιση προβλημάτων, συνήθως κάτω από συνθήκες πίεσης και πολλές φορές πανικού και "κρίσης".

3. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 Γενικά.

Στη χώρα μας το νομικό πλαίσιο των υδατικών πόρων χαρακτηρίζεται από πολυνομία, αντιφατικότητα και έλλειψη εκσυγχρονισμού. Συνοπτικά το εθνικό νομικό πλαίσιο διαχείρισης των υδατικών μας πόρων μπορεί κανείς να πεί ότι βασίζεται στο Ν. 481/43 "Περί διοίκησης και διαχείρισης

αρδευτικών νερών", στο ΝΔ 608/48 "Περί υδατικών θεμάτων", στο Ν. 1988/52 "Περί γεωτρήσεων", στο ΝΔ 3881/58 "Περί έργων αρμοδιότητας Υπουργείου Γεωργίας", στο ΒΔ από 13.9.59 "Περί Οργανισμών εγγείων βελτιώσεων", στην ΕΙβ/221/65 Υγειονομική διάταξη, στο ΝΔ 797/71 "Περί απαλλοτριώσεων κλπ", στα ΝΔ 1218 και 1277/72 "Περί έργων υδατικών πόρων" που ουσιαστικά συμπληρώνουν το ΝΔ 3881/58 και το ΒΔ από 13.9.59, στο ΝΔ 674/77 "Περί αναδασμού" και στο Ν. 1739/87 "Για τη διαχείριση των υδατικών πόρων". Επίσης, έχουν κατά καιρούς εκδοθεί διάφορα ΠΔ που αναφέρονται κυρίως στην ύδρευση και την προστασία των υδατικών πόρων και στις χρήσεις νερού, όπως τα ΠΔ 352/85, 256/89 και άλλα.

3.2. Ο Ν. 1739/87 και η εμπειρία από την εφαρμογή του.

Είναι γεγονός ότι ο Νόμος αυτός εκσυγχρονίζει σε κάποιο βαθμό την ισχύουσα νομοθεσία, σε ότι αφορά την ορθολογική διαχείριση του συστήματος "υδατικός πόρος - χρήση του". Επίσης, με το Νόμο αυτό διαφαίνεται η πρόθεση της Πολιτείας για διαμόρφωση μιας Εθνικής πολιτικής διαχείρισης των υδατικών πόρων και θεσμοθετούνται διαδικασίες και όργανα σε περιφερειακό επίπεδο. Ο Νόμος αυτός διαμορφώνει ένα νέο θεσμικό πλαίσιο και τους αναγκαίους μηχανισμούς για την ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων της χώρας μας και την αντιμετώπιση των προβλημάτων που ανακύπτουν (Υ.Β.Ε.Τ., 1988).

Η αδικαιολόγητη όμως καθυστέρηση εφαρμογής του (έχουν ήδη παρέλθει τέσσερα έτη από την ψήφιση του) παρόλο ότι είχε την ευρύτερη συναίνεση της Βουλής, καταδεικνύει πως αν η νομοθεσία δεν είναι σε σωστή κατεύθυνση και δεν υιοθετείται με ενδιαφέρον από την Πολιτεία και τα όργανα διοίκησης, μπορεί στην καλύτερη περίπτωση να μην εφαρμοσθεί ή στη χειρότερη περίπτωση να προσθέσει προβλήματα σε αυτά που αρχικά επρόκειτο να επιλύσει. Γιαυτό, ενώ στην αρχή φάνηκε ότι είχε την αποδοχή ολόκληρου σχεδόν του πολιτικού κόσμου, στη συνέχεια έγινε στόχος αντιδράσεων, συντεχνιακού κυρίως χαρακτήρα, κυρίως από εκείνους που εξέλαβαν τις συντονιστικές αρμοδιότητες του Υ.Β.Ε.Τ. ως απώλεια κεκτημένων δικαιωμάτων. Ετσι, η πιθανότητα συνεργασίας των συναρμοδίων σε θέματα διαχείρισης υδατικών πόρων, που προσπάθησε να φέρει ο νέος νόμος, όχι μόνο αποδείχτηκε ανεφάρμοστη, αλλά και δημιούργησε αντιδικίες μεταξύ των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και διαφόρων άλλων φορέων.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα του Ν. 1739/87 είναι οι πολυάριθμες συναρμοδιότητες. Ετσι, συναρμόδια Υπουργεία εκτός από το Υ.Β.Ε.Τ. είναι το ΥΠ.ΓΕ. για την αγροτική χρήση, το ΥΠ. ΕΣ. για την ύδρευση, εκτός από τα πολεοδομικά συγκροτήματα Αθηνών και Θεσσαλονίκης, που ανήκουν στην αρμοδιότητα του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. (ΕΥΔΑΠ και ΟΥΘ, αντίστοιχα). Το Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. είναι επίσης, αρμόδιο για τη χρήση με σκοπό τη προστασία, το ΥΠ.ΠΟ. για τις αθλητικές χρήσεις, το ΥΠ.ΕΘ.Ο. για τον προγραμματισμό και το ΥΠ.ΜΕ.ΕΠ. για τη χρήση υδάτων στις μεταφορές. Επίσης, ως συναρμόδια υπουργεία αναφέρονται τα: το ΥΠ.ΕΜ., ΥΠ.Υ.Π.Κ.Α. και το ΥΠ.ΕΞ. Από τους οργανισμούς συναρμόδιοι σε μικρό ή μεγάλο βαθμό στην διαχείριση υδατικών πόρων είναι οι: ΔΕΗ, ΕΜΥ, ΕΟΤ, ΙΓΜΕ, ΕΚΘΕ, ΑΕΙ, ΙΩΚΑΕ, ΙΘΑΒΙΚ και άλλοι (Υ.Β.Ε.Τ., 1988).

Το κυριότερο όμως πλήγμα για το νέο θεσμικό πλαίσιο υπήρξε η αδικαιολόγητη καθυστέρηση στην υλοποίηση της περιφερειακής διάστασης του. Μέχρι σήμερα, δεν λειτουργεί, ουσιαστικά καμμία από τις προβλεπόμενες Περιφερειακές Διευθύνσεις και τα άλλα όργανα διαχείρισης υδατικών πόρων. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης, είναι η διαχείριση υδατικών πόρων της χώρας να ομοιάζει περισσότερο με

σκηση επί χάρτου, καθώς όλες οι αποφάσεις σήμερα λαμβάνονται από την κεντρική διοίκηση με τα συνεπακόλουθα της σε δυσλειτουργία, γραφειοκρατία και καθυστερήσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η έκδοση όλων των αδειών χρήσης νερού και εκτέλεσης έργων αξιοποίησης υδατικών πόρων όλης της Ελλάδας, που διενεργεί η κεντρική υπηρεσία του Υ.Β.Ε.Τ.

Η έναρξη εφαρμογής του Ν. 1739/87, δοκιμαστικά στα υδατικά διαμερίσματα Ηπείρου και Κρήτης, το 1989, εδημιούργησε κάποια αισιοδοξία. Αν και εκδόθηκε όμως το Π.Δ. 504/88, που αφορά τη σύσταση των Δ/σεων Διαχείρισης Υδατικών Πόρων Ηπείρου και Κρήτης, το μόνο που παρέμεινε είναι η εκπόνηση μιας μελέτης με την συνεργασία του ΕΜΠ και του Ολλανδικού Οργανισμού "Delft of Hydraulics" για την διαχείριση των υδατικών λεκανών των ποταμών Λούρου και Αράχθου. Ετσι, και σε αυτά τα διαμερίσματα στα προϋπάρχοντα προβλήματα, προστέθηκαν και νέα, όπως αυτά της έκδοσης αδειών χρήσης νερού και εκτέλεσης έργων υδατικών πόρων. Αντίθετα, το Π.Δ. 412/89 συστάθηκε η Δ/ση Διαχείρισης Υδατικών Πόρων Κεντρικής Μακεδονίας του υδατικού διαμερίσματος 10 (που περιοχές ευθύνης του είναι οι νομοί Θεσσαλονίκης, Χαλκιδικής, Κιλκίς και τμήματα των Ν. Πέλλας και Ημαθίας).

Με το Ν. 1739/87 αγνοήθηκε ουσιαστικά η επιτακτική ανάγκη για ουσιαστική αποκέντρωση και περιφερειακή ανάπτυξη. Αυτό διαφαίνεται με σαφήνεια από το ρόλο, που ο Νόμος αυτός επιφύλαξε στους ΟΤΑ και ιδιαίτερα στις ΔΕΥΑ σε ένα τόσο καίριο αντικείμενο εργασίας τους, όπως είναι η διαχείριση των υδατικών πόρων. Αυτός ο ρόλος ουσιαστικά συνίσταται σε μια μελλοντική συμμετοχή τους στις Περιφερειακές Επιτροπές Υδάτων (ΠΕΥΔ) των υδατικών διαμερισμάτων με καθαρά γνωμοδοτικό χαρακτήρα. Ετσι, χρεί κάπως παράδοξα το ότι οι ΔΕΥΑ της χώρας, δεν έχουν ουσιαστικό λόγο για τη διαχείριση και προστασία των υδατικών πόρων. Επίσης, επισημαίνεται ότι δεν υπάρχει συσχετισμός μεταξύ των Ν. 1069/80 "για την ίδρυση και λειτουργία των ΔΕΥΑ", 1650/86 "για τη προστασία του Περιβάλλοντος", με αποτέλεσμα να δημιουργούνται πρόσθετα αδιέξοδα στην διαχείριση των υδατικών πόρων. Όμως, υπέρ της άμεσης εφαρμογής του Ν. 1739/87 έχουν ενεργά τοποθετηθεί αρκετοί ΟΤΑ και φυσικά ΔΕΥΑ και πολλοί άλλοι φορείς, όπως το Τ.Ε.Ε., το ΓΕΩ.Τ.Ε., η Ε.Υ.Ε. και Ε.Δ.Ε.Υ.Ε.

Τέλος, είναι γεγονός αναγνωρισμένο, ότι η έρευνα και τεχνολογία, σε αντικείμενα της Επιστήμης Νερού βρίσκεται σε χαμηλό επίπεδο. Παρά τα θετικά στοιχεία του Ν. 1739/87 και τη σύγχρονη αντίληψη σε ότι αφορά τη θεώρηση του συστήματος "φυσικός πόρος-χρήση", η έρευνα σε θέματα των υδατικών πόρων θεωρείται σε χαμηλό επίπεδο (έρευνας-μελέτης) και όχι σύγχρονης βασικής τεχνολογίας, προσαρμοσμένης βέβαια στις ιδιαιτερότητες του Ελλαδικού χώρου. Ετσι, ενώ το υψηλό επίπεδο των Ελλήνων επιστημόνων εξειδικευμένων σε γνωστικά αντικείμενα της Επιστήμης Νερού είναι αναγνωρισμένο, η Ελληνική έρευνα σε σχετικά αντικείμενα χαρακτηρίζεται από μια αποσπασματική χωρίς συντονισμό και εθνική στρατηγική θεώρηση επί μέρους προβλημάτων. Χαρακτηριστικό επίσης είναι, ότι ο Ν. 1739/87 δεν συσχετίζεται με την ισχύουσα νομοθεσία των ΑΕΙ, ΤΕΙ της ΓΓΕΤ, του ΕΘ.Ι.Α.Γ.Ε και άλλων φορέων, σε ότι αφορά την έρευνα σε γνωστικά αντικείμενα των υδατικών πόρων.

Παρ'όλα όμως τα παραπάνω, πιστεύεται ακόμη, ότι η άμεση ενεργοποίηση και ουσιαστική εφαρμογή του Ν. 1739/87 αποτελεί προϋπόθεση για την άμεση αντιμετώπιση των σοβαρών προβλημάτων και αδιεξόδων, που έχουν δημιουργηθεί σήμερα, ιδιαίτερα σε περιφερειακό

επίπεδο. Η καθιέρωση του όρου του υδατικού διαμερισματος με βάση τις υδρολογικές λεκάνες με ενιαία διοίκηση, αποτελεί μια βασική ελληνική καινοτομία. Μετά την εφαρμογή του Ν. 1739/87 θα είναι δυνατός ο εντοπισμός των προβλημάτων και αδυναμιών του και φυσικά ο περαιτέρω εκσυγχρονισμός του.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Μετά από όσα έχουν προαναφερθεί, φαίνεται ότι η επικρατούσα κατάσταση για ένα τόσο καίριο και κρίσιμο εθνικό θέμα είναι πολύ ανησυχητική. Επίσης, συμπεραίνεται ότι το κεντρικό πρόβλημα για τα σημερινά αδιέξοδα εστιάζεται στο θεσμικό πλαίσιο. Γι' αυτό, όπως έχει προαναφερθεί, η πλήρης εφαρμογή του νόμου Ν. 1739/87 κυρίως σε περιφεριακό επίπεδο, ίσως θα διευκόλυνε στο να ξεπεραστούν μερικά από αυτά τα αδιέξοδα, όπως είναι ο συντονισμός προγραμμάτων, η έκδοση αδειών χρήσης νερού και η δημιουργία συνθηκών ενιαίας διαχείρισης. Συγχρόνως, έχει γίνει κατανοητό ευρύτατα και έχει εδραιωθεί η σκέψη και η πεποίθηση, ότι απαιτούνται νέα, σύγχρονα και αποτελεσματικά μέτρα που να στοχεύουν:

1) Στην καθιέρωση, στην πράξη, του νερού ως εθνικού αγαθού, που θα ανήκει στο κοινωνικό σύνολο και θα εξυπηρετεί τις αναπτυξιακές ανάγκες του.

2) Στην εφαρμογή ενιαίας διαχείρισης υδατικών πόρων: α) Κεντρικά με την δημιουργία ενιαίου Δημοσίου Φορέα (Υφυπουργείου ή Γεν. Γραμματείας), στον οποίο θα υπάγονται όλες οι χρήσεις νερού και όλα τα αντικείμενα των υδατικών πόρων. Έτσι, θα ελαχιστοποιηθούν οι πολυάριθμες συναρμοδιότητες Υπουργείων και Οργανισμών Κοινής Ωφέλειας του Ν. 1739/87. β) Περιφερειακά. Η φύση των προβλημάτων των υδατικών μας πόρων επιβάλλει την επίλυση τους σε τοπικό επίπεδο. Σε ποίο Υπουργείο ή άλλο Δημόσιο φορέα θα είναι δεν θα πρέπει να προβάλλεται τόσο έντονα και να τίθεται σε πρώτη προτεραιότητα και σημασία.

3) Είναι άμεση ανάγκη να συστηματοποιηθεί στη χώρα μας και να επεκταθεί η συλλογή και επεξεργασία βασικών δεδομένων ποσότητας (διαθεσιμότητας και χρήσης) και ποιότητας των νερών. Στα αντικείμενα της ΕΣΥΕ θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν και στοιχεία που αφορούν τους υδατικούς πόρους.

4) Στη θεσμοθέτηση ποιοτικών κριτηρίων κατά χρήση νερού, που θα λαμβάνει υπόψη της τη νομοθεσία της ΕΟΚ (όπως οι οδηγίες ΕΟΚ 75/440, 79/869 και 80/778 για το πόσιμο νερό, 76/160 για το νερό κολύμβησης, 78/659 για το νερό για οστρακοειδή, 80/68 και 76/464 για την προστασία των υδατικών πόρων και άλλες). Ιδιαίτερα κριτήρια απαιτούνται για τη χρησιμοποίηση περιθωριακών νερών κατά χρήση.

5) Στον ορθολογικό προγραμματισμό των έργων υδατικών πόρων, σε ότι αφορά τη μελέτη, την αξιοποίηση και τη διαχείριση, όχι σε επίπεδο κοινοτήτων, δήμων, νομών κ.λ.π. αλλά σε επίπεδο φυσικών ορίων πηγής και κυρίως υδρολογικής λεκάνης. Επίσης, απόλυτη προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στα συλλογικά έργα και φυσικά στα έργα ύδρευσης.

6) Στον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου μελέτης, δημοπράτησης, κατασκευής, συντήρησης και διαχείρισης των έργων υδατικών πόρων. Ως παράδειγμα αναφέρεται η ανάγκη εκσυγχρονισμού του Ν. 3881/58 "περί έργων Εγγείων Βελτιώσεων", ώστε να συσταθούν και να λειτουργήσουν Οργανισμοί κατά λεκάνη απορροής.

7) Στη θεσμοθέτηση μέτρων προστασίας των υδατικών πόρων από τη ρύπανση και γενικά τις ανεπιθύμητες ποιοτικές μεταβολές του νερού, στα πλαίσια του Ν. 1650/86 "για την προστασία του περιβάλλοντος", που να έχουν προληπτικό χαρακτήρα.

8) Στον καθορισμό της ουσιαστικής συμμετοχής και του ρόλου των ΟΤΑ-ΔΕΥΑ ως βασικών μονάδων έργων αξιοποίησης, χρήσης και προστασίας υδατικών πόρων, στο νέο αποκεντρωμένο θεσμικό πλαίσιο που θα παρέχει απόλυτη προτεραιότητα στην πόσιμη χρήση.

9) Στην προώθηση του ΠΔ για την έρευνα των υδατικών πόρων αρμοδιότητας Υ.Β.Ε.Τ.

10) Στη θεσμοθέτηση μέτρων-κινήτρων ανάπτυξης σοβαρής έρευνας και τεχνολογίας υδατικών πόρων με: α) Την πιθανή ίδρυση Ινστιτούτου Υδατικών Πόρων για όλα τα αντικείμενα της Επιστήμης Νερού. β) Την ίδρυση Τμήματος Επιστήμης Νερού σε ΑΕΙ της χώρας με κύρια κατεύθυνση την έρευνα και εκπαίδευση σε όλα τα αντικείμενα των υδατικών πόρων

11) Στη σύσταση επιτροπής ή ανάθεση σε φορέα καταγραφής και συγκέντρωσης μελετών, μονογραφιών, δοκιμίων και άλλων πηγών που έχουν σχέση με τους υδατικούς πόρους της χώρας και τη δημιουργία data base κατά υδατικό διαμέρισμα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αγγελάκης, Α.Ν. "Ανάγκη για Διεπιστημονική Έρευνα και Εκπαίδευση στα Αντικείμενα της Επιστήμης Νερού", 1η: Η Διεπιστημονική Προσέγγιση της Ανάπτυξης, 1^ο Διαπαν. Διεπιστ. Συνέδριο, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα σελ. 181-189, 1990.
2. Αγγελάκης, Α.Ν. "Φυσικά Συστήματα Επεξεργασίας Αστικών Υγρών Αποβλήτων", Πολυτεχνείο Κρήτης, Χανιά, 1989.
3. Calif. State Dept. of Health Services. "Wastewater Reclamation Criteria", Calif. Administrative Code, Title 22, Division 4, Environ. Health, Berkeley, CA., 1978.
4. Calif., State, Dept. of Water Resources. "California Water: Looking to the Future", Bulletin 160-187, Sacramento, Ca., 1987.
5. Εθν. Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, Γεωργ. Στατιστική της Ελλάδος Έτος 1991. Αθήνα, 1991.
6. Lauer, W.C. "Water Quality for Potable Use", Water Sci. and Tehn. vol. 23, no.1-12, 1991.
7. Μαρσιολάκος, Η., Α. Δούκας, Π. Παρασκευοπούλου και Χ. Φαλοτέτας. "Υδρευση Δήμων και Κοινοτήτων της Χώρας", Ενημ. Δελτίο ΙΓΜΕ, 23 21-23, 1987.
8. Υ.Β.Ε.Τ., Δ/ση Υδατικού Δυναμικού. "Ο Ν. 1739/87 Για την Διαχείριση των Υδατικών Πόρων", Αθήνα, 1988.
9. Υ.Β.Ε.Τ., Δ/ση Υδατικού Δυναμικού. "Υδατικοί Πόροι της Ελλάδος", Αθήνα, 1989.